

ISSN 2149-9845

E-ISSN 2636-7807

TÜRKİYE
DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF RELIGIOUS EDUCATION STUDIES (TJRES)

مجلة بحوث التربية الدينية التركية

Sayı 6 / Number 6

İzmir - 2018

TÜRKİYE DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Religious Education Studies

Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları altı ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.

Turkish Journal of Religious Education Studies is an international, peer reviewed and biannual journal.

Sayı/Number 6 • Aralık/December 2018 • ISSN 2149-9845 • E-ISSN 2636-7807

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü / Owner and Chief Executive Officer

Mehmet BAHÇEKAPILI

Baş Editör / Editor in-Chief

Mustafa USTA

Sayı Editörü / Editor

Safnaz ASRİ

Editörler / Editors

Siebre MIEDEMA (VU University Amsterdam)	Christopher G. ELLISON (The University of Texas at San Antonio)
Cemal TOSUN (Ankara Üniversitesi)	Recai DOĞAN (Ankara Üniversitesi)
Muhittin OKUMUŞLAR (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)	Zeki Salih ZENGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Nurullah ALTAŞ (Atatürk Üniversitesi)	Michael NIELSEN (Georgia Southern University)
Ahmet KOÇ (Marmara Üniversitesi)	Friedrich SCHWEITZER (Eberhard Karls Universität Tübingen)
Mehmet BAHÇEKAPILI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Süleyman AKYÜREK (Erciyes Üniversitesi)
Safnaz ASRİ (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Mohammed DERRADJ (University of Algeria II)
Ednan ASLAN (Universität Wien)	Kenan SEVINÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Murat Şimşek (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Kitap Değerlendirme Editörleri / Book Review Editors

Hakkı KARASHAHİN (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)	Ahmet GEDİK (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) - Ahmet Ali ÇANAKCI (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
--	--

Yayın Kurulu / Editorial Board*

Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Ayman AGBARIA, University of Haifa (ISRAEL)
Muhsin AKBAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Süleyman AKYÜREK, Erciyes Üniversitesi (TURKEY)
Ednan ASLAN, Universität Wien (AUSTRIA)	Safnaz ASRİ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Nedim BAHÇEKAPILI, Islamitische Universiteit Europa (HOLLAND)	Mehmet BAHÇEKAPILI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi (TURKEY)	Bayraktar BAYRAKLI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Beza BİLGİN, Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Ahmet Ali ÇANAKCI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Mohammed DERRADJ, University of Algeria II (ALGERIA)	Abdurrahman DODURGALI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Recai DOĞAN – Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Christopher G. ELLISON, The University of Texas at San Antonio (USA)
Ahmet GEDİK, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep Emin GÜL, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Hülya HACİSMAİLOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Michael NIELSEN, Georgia Southern University (USA)
Hakkı KARASHAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep KAYMAKCAN, Sakarya Üniversitesi (TURKEY)
Ahmet KOÇ, Marmara Üniversitesi (TURKEY)	Mustafa KÖYLÜ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (TURKEY)
Muhittin OKUMUŞLAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi (TURKEY)	Siebre MIEDEMA, VU University Amsterdam (HOLLAND)
Friedrich SCHWEITZER, Eberhard Karls University (GERMANY)	Halil İbrahim ŞENAVCU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Bülent UÇAR, Universität Osnabrück (GERMANY)	Mustafa USTA, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Prof. Dr. Edmunt WEBER, Universität Frankfurt am Main (GERMANY)	Samet YAĞCI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY))

*Soyadına göre alfabetik sırada / In alphabetical order by surname

Kapak Tasarımı / Cover Design

Furkan Selçuk Ertargin

Tasarım / Graphic Design

Mehmet BAHÇEKAPILI - Safnaz ASRİ

Baskı / Printed By - Baskı Tarihi / Printed Date

Limit Ofset – 25.012.2018

Fromm, E. (1991). Kendini savunan insan (N. Arat, Çev.). İstanbul: Onaran, 239s.

Hilal POLAT*

E-mail: hilalpolat@hotmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3474-8976>

Ruh bilimine marksist-sosyalist ve insancıl yaklaşımın en önemli temsilcilerinden olan Erich Fromm; musevi kökenli, Almanya doğumlu, Amerikalı ünlü bir psikanalist ve sosyologdur. İlk basımı 1988 olan Kendini Savunan İnsan adlı bu eserinde çağdaş insanın kendinden ve özgürlüğünden kaçışını çözümlenmeye çalışarak, insanın kendini ve yeteneklerini gerçekleştirmesine yol açan ahlâk felsefesi sorununu, kuralları ve değerleri ele almıştır.

Fromm'a göre insanların çoğu ruhbilime ilişkin kitapların, kendilerine mutluluğu ya da ruh huzurunu nasıl elde edecekleri konusunda reçeteler vereceğini umar. Fakat *Kendini Savunan İnsan* bu türden öğütler içermemektedir. Yazara göre bu kitap ahlâk felsefesi ve ruh bilimi sorununu aydınlatmak için kuramsal bir girişimden ibaret olup amacı, okuyucuyu yatıştırıp dinginleştirmekten ziyade kendi kendisini sorgulamaya yöneltmektir.

Belli bir düşünceye veya ideolojiye bağlı kalmadan özgür bir şekilde gerçeği arayan Fromm kitabında yer alan görüşlerini;

- *Sorun*
- *İnsancıl Ahlâk Felsefesi (Hümanist Etik)*
- *İnsan Doğası ve Özyapı (Karakter)*
- *İnsancıl Ahlâk Felsefesinin Sorunları*
- *Günümüzün Ahlâk Sorunu* başlıkları altında toplayarak ifade etmiştir.

Bu eserde Fromm; sosyolojiden psikolojiye, sanat tarihinden antropolojiye ve felsefeden ilâhiyata kadar geniş bir yelpaze aralığında hümanist ahlâk anlayışı, insan tabiatı ve ahlâk problemleri hakkındaki düşünce ve tespitlerine yer vermiştir. Özgürlük; sevgi, korku, erdem, karakter, vicdan, inanç gibi duygularla anlaşılabilen ve pozitif bilimlerin dışında tutmaya çalışıldığı kavramların çifte anlam taşıdığını söylemiştir.

Erich Fromm felsefeyi dahi daha derin bir felsefe anlayışıyla ortaya koymaya çalışarak, insanı kendi kendini sorgulamaya yöneltmiştir. Böylece insanın farkındalıklarını belirgin bir şekilde ortaya koymuştur.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazara göre teknolojik ilerleme çağdaş insan üzerinde olumsuz bir etki bırakmaktadır. Üretim zirveleştikçe insanın ilerleme kaygısından çok daha fazla hakim olma görüşünün ağır basması ve buna karşılık çağdaş insanın geliştirdiği araçların ağına düşmesi ve böylece ona anlam veren "kendini" yitirmesi gerçek ilerlemeye ket vurmakla kalmamış insanı sürekli bir tedirginlik haline salmıştır.

Bunun yanında Fromm, rol ve nitelik kavramlarına dair tespitlerde de bulunmuştur. Bilimsel ilerlemenin olumsuz etkisiyle zamanla bireysel tutum yerine, boşlukları istenilen nitelikte en çabuk dolduracak kişi değerli kılınmıştır. Böylelikle çağdaş insan 'ben, olmamı istediğiniz kimseyim' kimliğine sokulmuştur.

Bir başka tespitinde ise; günümüzde eşitliğin, birbirinin yerine konulabilirliğe eşdeğer bir anlam kazanmış bireyselliğin tam tersi olduğunu belirtmiştir. Eşitliğin ayrılıkları birleştiren anlamları ortadan kaldırılmış ve sistemin öngördüğü 'kendisi olmayış' düşüncesi yerleşmiştir. Eşitlik böylece kayıtsızlıkla eş anlamlı olmuştur.

Yarışmacı toplumun üzerine konulan diğer bir ilke de 'bencilliğin genel mutluluğun temeli' olduğuna dair görüşüdür.

Tüm bu tespitler ışığında çağdaş insan sürekli bir ikilem ve karmaşa içerisine itilmiştir. Fromm çağdaş insanın mutsuzluk, şaşkınlık ve çaresizliğinin en önemli kaynağı olarak bu karışıklığı göstermektedir. Sistem insanı giderek 'ben' kavramını daraltmış 'ben, ne düşünüyorsam oyum'dan 'ben neye sahipsem oyum'a dönüştürmüştür. Son kuşakta ise bu anlayış 'ben, olmamı istediğiniz kimseyim' anlamına gelecek şekilde değiştirilmiştir.

Erdemli bir ahlâk anlayışına sahip olmakla birlikte Fromm, insanların her zaman birbirlerini eşit görmelerini ve kesintisiz bir doğuşla uyanış sürecine girmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü her insan insanlığın bir parçası durumundadır.

Yazarın aktardığına göre insanın üretkenliği yaratılışındaki fizyolojik ve biyolojik özelliklerine bağlıdır. Yani üretkenlik ve ilerleme biz insanların doğasında mevcut olan bir olgudur. Fakat insanın en büyük problemi, doğasında bulunan diğer özellikleri yok edici uğraşlar verdiğinin farkında olmamasıdır. Hayat, insan için her zaman yeni olanak ve çözüm yollarıyla doludur. Önemli olan böyle bir labirentte insanın hayal ve aldatmacalara ihtiyaç duymadan yaşamak ve özgür olmak için yeterli olan yükü sağlayacak bir yaşamı gerçekleştirmesidir.

Kavramların dehşet verici anlam kargaşası serüvenini gözler önüne seren Fromm, eserinde insanın kişiliği ve öz yapısı hakkında gelişen ve değişen dünya üzerinde duracağı noktayı belirlemede yol haritası çizmiştir. İnsanın doğasında var olanla onun kişiliğine ve değer yargılarına sonradan kattıklarını gerekçelendirmesindeki ölçütü ortaya koymuştur. Dolayısıyla insanın özgürlüğünü tanımlamış ve özgürlüğünün sınırını mütalaa etmiştir. İnsan özgürlüğünün sadece siyaset ya da hukuk kurallarıyla değil kendi tercihleriyle de

kısıtlanabileceğini hatta esir konuma düşebileceğini vurgulamıştır. Böyle bir manzarada insan kendi kurduğu sisteme ve kendine karşı 'kendini savunan' durumuna düşmektedir.

Unutulmamalıdır ki sanat kendisini ancak özgür bir ortamda ifade eder. Bu yüzden ki Erich Fromm insan yaşamını sanata benzetmiş ve özgürlüğü olması gereken yere, insan yaşamına teslim etmiştir.